

รายงานการเข้าร่วมโครงการเอพีโอ
24-CL-21-GE-WSP-A Workshop on Social Resilience for Sustainable Societies
ผ่านระบบออนไลน์

จัดทำโดย นายเดชา วิทยาบำรุง
วิทยากร ปฏิบัติงานด้านพัฒนาสังคม มูลนิธิโครงการหลวง
วันที่ 28 พฤษภาคม 2568

ส่วนที่ 1 เนื้อหา/องค์ความรู้จากการเข้าร่วมโครงการ

1.1 ที่มาหรือวัตถุประสงค์ของโครงการ

เป็นโครงการที่สร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิดความยืดหยุ่นทางสังคม โดยเรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติ และเครื่องมือต่างๆ ที่จะยกระดับความสามารถในการฟื้นฟูชุมชน และกรณีศึกษาความสำเร็จของการส่งเสริมการฟื้นฟูชุมชนในพื้นที่ชนบท ในปัจจุบันชุมชนต่างๆ ทั่วโลกต้องเผชิญกับความท้าทายต่างๆ ที่มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันเพิ่มมากขึ้น ซึ่งรวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยธรรมชาติ โรคระบาด และภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ปัจจัยที่รบกวนเหล่านี้เป็นสาเหตุสำคัญของภาวะหยุดชะงักของการดำรงชีวิต เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และสาธารณสุข การสร้างความเข้มแข็งของการฟื้นฟูชุมชนจะทำให้เกิดความยั่งยืน และเกิดผลผลิตภาพ ซึ่งโครงการนี้สอดคล้องกับความพยายามของ APO ที่จะส่งเสริมความสามารถในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของสมาชิกหลังจากระบาดของ COVID-19 ความยืดหยุ่นทางสังคมคือความสามารถของชุมชนในการต้านทานแรงปะทะจากภายนอก เช่น ความแปรปรวนของสิ่งแวดล้อม หรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมือง และสามารถฟื้นตัวจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Adger, W. N., 2000) การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อชุมชนในรูปแบบที่แตกต่างกัน เหตุการณ์สภาพอากาศที่รุนแรงและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระยะยาวส่งผลกระทบต่อรายได้ของคนในชนบทที่อาศัยอยู่ในความยากจน ผู้หญิง และประชากรสูงอายุ ต่างกัน อาทิเช่น ในแต่ละวันที่มีอากาศร้อนจัด ครีวเรือนในชนบทที่ยากจนสูญเสียรายได้ในฟาร์ม 2.4% มูลค่าพืชผลที่ผลิตได้ 1.1% และรายได้นอกฟาร์ม 1.5% (FAO, 2024) นอกจากนี้ พื้นที่ชนบทยังต้องเผชิญกับการลดลงของจำนวนประชากร ประชากรสูงอายุ และการเข้าถึงเมืองที่ด้อยโอกาส โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวลดลง 13% ผลผลิตภาพแรงงานลดลง 16% และอัตราการจ้างงานลดลง 8% เมื่อเทียบกับในเมือง (OECD, 2020) ความท้าทายเหล่านี้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างความยืดหยุ่นของชุมชนเพื่อปกป้องความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนชนบท โดยการอบรมครั้งนี้มุ่งหวังที่จะเสริมความรู้และทักษะเชิงปฏิบัติการให้กับผู้เข้าร่วมเพื่อสร้างชุมชนชนบทที่มีความยืดหยุ่นมากขึ้น

1.2 เนื้อหา/องค์ความรู้ที่ได้จากการบรรยาย

Session 1 OVERVIEW OF SOCIAL RESILIENCE: ภาพรวมของความยืดหยุ่นทางสังคม

โดย Mr. Kazuki Kagohashi

Walker (2004) ได้กล่าวว่าความยืดหยุ่นคือความสามารถของระบบในการดูดซับสิ่งรบกวนและจัดระเบียบใหม่ในขณะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ยังคงหน้าที่ โครงสร้าง เอกลักษณ์ และผลตอบรับที่เหมือนเดิม โดยทฤษฎีความยืดหยุ่นของ Holling ได้อธิบายว่า ความยืดหยุ่นทางนิเวศวิทยานั้น การถูกรบกวนใดๆ จะถูกดูดซับไว้ ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงสถานะ ด้วยความสมดุลที่หลากหลาย โดยมีการยกตัวอย่างการที่ระบบนิเวศถูกรบกวน คือการเกิดไฟป่า และยกตัวอย่างการเกิดปรากฏการณ์ Eutrophication หรือ สาหร่ายสะพรั่ง โดยเปรียบเทียบบ่อน้ำ 2 แห่ง บ่อน้ำ A มีการสะสมสารอาหารต่ำ ทำให้สาหร่ายค่อนข้างใส และคงตัว ส่วนบ่อน้ำ B มีการสะสมสารอาหารค่อนข้างสูง ทำให้สาหร่ายและพืชน้ำเจริญเติบโตดี และทำให้ปริมาณออกซิเจนในน้ำลดลง

การเปลี่ยนแปลงความยืดหยุ่นทางนิเวศวิทยาสู่บริบทสังคม

โดย Kerk and Sakdapolrak (2013) กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของความยืดหยุ่น คือ 1) ความมั่นคงของระบบ 2) การปรับตัวต่อการรบกวน 3) การเปลี่ยนแปลงสู่เส้นทางใหม่ Adger (2000) กล่าวว่า ความยืดหยุ่นทางสังคมคือ “ความสามารถของชุมชนในการรับมือและทนทานต่อแรงกระทบจากภายนอกที่มีต่อโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมของตน” และ Obrist (2010) กล่าวว่า ความยืดหยุ่นทางสังคม (Social Resilience) หมายถึง “ความสามารถของผู้คนในการเข้าถึงทรัพยากรทุนต่าง ๆ โดยไม่เพียงแต่รับมือและปรับตัวต่อสภาพการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ (ซึ่งเรียกว่าความสามารถในการตอบสนอง) แต่ยังรวมถึงการแสวงหาและสร้างทางเลือกใหม่ ๆ (ซึ่งเรียกว่าความสามารถเชิงรุก) และส่งผลให้พัฒนาความสามารถมากขึ้น (ซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ในเชิงบวก) ในการจัดการกับภัยคุกคามต่าง ๆ” อาทิ การตอบสนองต่อภัยพิบัติและการฟื้นฟู การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ และการพัฒนาชุมชน

ข้อสรุปสำคัญ

แนวคิดเรื่องความยืดหยุ่นทางนิเวศวิทยา ถูกพัฒนาขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1970 เพื่อแสดงให้เห็นความซับซ้อนของระบบพฤติกรรม ภายใต้การพึ่งพากันของสิ่งมีชีวิตหลากหลายสายพันธุ์ ความยืดหยุ่นทางนิเวศวิทยาอยู่บนสมมติฐานของความสมดุลที่หลากหลาย และไม่เป็นพลวัตเชิงเส้นของระบบนิเวศ

แนวคิดเรื่องความยืดหยุ่นยังถูกนำไปประยุกต์ใช้กับระบบสังคม โดยเน้นเป็นพิเศษที่การฟื้นฟูจากภัยพิบัติ (เช่น แผ่นดินไหว สึนามิ เป็นต้น) ความยืดหยุ่นทางสังคมประกอบด้วยศักยภาพ 3 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการรับมือ ความสามารถในการปรับตัว และความสามารถในการเปลี่ยนแปลง

ความสามารถทั้งสามด้านของความยืดหยุ่นทางสังคมหมายถึงกรอบแนวคิดด้านทุนทรัพย์ ดังนี้:

ความสามารถในการรับมือ (Coping Capacity) หมายถึง การใช้ความรู้/ความสามารถในการวางแผน และอาสาสมัคร โดยไม่เปลี่ยนแปลงปริมาณของทุนทรัพย์ที่มีอยู่เดิม (ได้แก่ ทุนธรรมชาติ ทุนที่มนุษย์ผลิตขึ้นมา และทุนมนุษย์)

ความสามารถในการปรับตัว (Adaptive Capacity) สามารถอธิบายได้ผ่านการลงทุนในทุนทรัพย์ โดยใช้ทุนทางการเงินและความรู้เป็นปัจจัยสนับสนุน

ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม (Transformative Capacity) สามารถเพิ่มทุนได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบัน เช่น การสร้างทุนทางสังคม การสร้างเครือข่ายในท้องถิ่น การแก้ไขนโยบายของรัฐบาล เป็นต้น

Session 2 Strengthening Community Resilience: Case of Thailand

Population and Community Development Association (PDA)

โดย Mr.Mechai Viravaidya

การบรรยายเรื่องการเสริมสร้างความเข้มแข็งของความยืดหยุ่นของชุมชน: กรณีประเทศไทย โดยนายมีชัย วีระไวทยะ ผู้ก่อตั้งและประธานสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน ซึ่งเป็นองค์กรนอกภาครัฐในประเทศไทยมีเป้าหมายเพื่อลดความยากจนผ่านทั้งโครงการริเริ่มการพัฒนาและ โครงการวางแผนครอบครัวเดิมเรียกว่า บริการวางแผนครอบครัวในชุมชน ก่อตั้งในปี 1974 องค์กร PDA มีผลงานสำคัญตลอดระยะเวลา 50 ปีที่ผ่านมา ได้แก่ การลดอัตราการเกิดของประชากร ด้วยการวางแผนครอบครัว, ลดอัตราการตาย จากการติดเชื้อ HIV / AIDS ลดการพึ่งพาทางการเงิน ด้วยกิจการทางสังคม ลดความยากจน ลดความไม่รู้หนังสือ ด้วยการปฏิวัติการศึกษาในชนบท การบรรเทาสถานการณ์ฉุกเฉิน ได้แก่ สึนามิ หรือค่ายผู้อพยพ โดย PDA มีสำนักงานใหญ่และสาขารวม 15 แห่ง (ภาคเหนือ 4 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 8 แห่ง ภาคกลางและตะวันตก 2 แห่ง และภาคใต้ 1 แห่ง)

การลดอัตราการเกิดของประชากร

ในปี 1974 ประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากร ร้อยละ 3.3 ต่อปี มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 7 คนต่อครอบครัว มีจำนวนผู้หญิงที่ต้องการใช้ยาคุมกำเนิด จึงมีการผลิตจำนวนมาก และมีอัตราหมอ 1 คนต่อคนไข้หญิง 110,000 คน โดยพยาบาลและแพทย์ผดุงครรภ์ได้รับการอบรมให้สามารถส่งจ่ายยาได้อย่างถูกต้อง แต่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของรัฐก็ทำได้

ครอบคลุมเพียงร้อยละ 20 ของหมู่บ้านเท่านั้น โดย PDA เป็นผู้บุกเบิกเครือข่ายการกระจายยาคุมกำเนิดในระดับชุมชนโดยการฝึกอบรมพ่อค้าแม่ค้าของร้านค้าในหมู่บ้านให้สามารถจำหน่ายยาคุมกำเนิดได้ มีอาสาสมัครวางแผนครอบครัวประจำหมู่บ้าน จนในที่สุดสามารถดำเนินการได้ครอบคลุมทั้งหมู่บ้าน และการผลิตยาเม็ดคุมกำเนิดก็เพิ่มขึ้นอย่างมาก นี่เป็นครั้งแรกที่ประเทศได้เปิดตัวระบบการกระจายยาคุมกำเนิดแบบใช้ชุมชนเป็นฐานในพื้นที่ชนบท และระบบนี้ก็ได้รับการนำไปใช้โดยรัฐบาลในเครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขระดับชาติ นอกจากนั้นยังมีครัวเรือน 320,000 คนได้รับการอบรมภายในระยะเวลา 5 ปี เพื่อช่วยส่งเสริมการวางแผนครอบครัวและการใช้ยาคุมกำเนิด มีการศึกษาเรื่องเพศและการวางแผนครอบครัวในโรงเรียนระดับประถม ทำให้จนถึงปี 2015 จำนวนเด็กต่อครอบครัวลดลงไปที่ 1.5 คน และอัตราการเกิดของประชากรอยู่ที่ 0.4 %

การลดอัตราการเสียชีวิตจากโรคเอดส์ หรือเชื้อ HIV

โรคเอดส์ หรือเชื้อ HIV เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศไทยในช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 แต่รัฐบาลห้ามมิให้สื่อรายงานข่าว PDA จึงได้ขอความช่วยเหลือจากกองทัพด้วยเครือข่ายสถานีวิทย์ 300 แห่ง และสถานีโทรทัศน์ 2 ช่อง โดยมีการให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์แก่ทหาร/ตำรวจ และในปี 1991 นายกรัฐมนตรีคนใหม่ของไทยประกาศเป็นผู้นำในการต่อสู้กับโรคเอดส์ โดยนายมีชัยเป็นหนึ่งในคณะรัฐมนตรี และทำให้งบประมาณของรัฐบาลในการจัดการกับโรคเอดส์เพิ่มขึ้นถึง 50 เท่า มีการบังคับให้มีโฆษณาให้ความรู้เรื่อง HIV/AIDS ความยาว 30 วินาที ในทุกชั่วโมงของการออกอากาศ (สำหรับสถานีวิทยุ 488 แห่ง และสถานีโทรทัศน์ 6 ช่อง) รวมถึงการมีส่วนร่วมของบริษัทต่างๆ มีการให้ความรู้เรื่อง HIV/AIDS ในสถาบันการศึกษา นักศึกษามหาวิทยาลัยได้รับการฝึกอบรมเพื่อช่วยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งต่อมาจะเป็นผู้ช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา มีการแจกถุงยางอนามัยในทุกๆ ที่ เช่น บนถนน ในธนาคาร หรือในร้านทอง โดยตั้งแต่ปี 1991-2003 จำนวนผู้ติดเชื้อ HIV รายใหม่ลดลง 90% และสามารถช่วยชีวิตผู้คนได้ถึง 7,700,000 คน

การลดความยากจน

เป็นการช่วยให้คนจนหลุดพ้นจากความยากจน ด้วยความร่วมมือระหว่างชุมชนและภาคเอกชน อาทิ การเปลี่ยนค่ายผู้ลี้ภัยให้เป็นโครงการพัฒนาหมู่บ้าน เช่น ค่ายผู้ลี้ภัยชาวกัมพูชาที่ชายแดนไทย มีการปลูกผัก และต้นไม้ตลอดแนวรั้ว และทำแปลงผัก มีการปลูกข้าวและมีโรงสีข้าว มีการให้ความรู้และดูแลสุขภาพแม่และเด็ก รวมทั้งบริการวางแผนครอบครัว สำหรับการแก้ไขปัญหาความยากจนในหมู่บ้านของไทย ผ่านความร่วมมือกับเอกชน โดยการให้ทักษะทางธุรกิจและเข้าถึงแหล่งทุนเราไม่ได้ใช้ “วิธีการแจกจ่ายสิ่งของให้ฟรี” เพราะวิธีนี้ไม่ส่งเสริมทักษะใหม่ ๆ ไม่สร้างความเข้มแข็งให้กับผู้คน และทำให้เกิดการพึ่งพิงมากขึ้น ความพยายามนี้มีเป้าหมายเพื่อเสริมพลังให้กับชุมชน และเปลี่ยนคนยากจนให้เป็นเหมือนผู้ประกอบการ เพื่อให้คนยากจนสามารถหารายได้มากขึ้นและจ่ายค่าใช้จ่ายพื้นฐานในชีวิตประจำวันได้ บริษัทเอกชนเป็นพันธมิตรของชุมชนภายใต้โครงการความร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้าน (VDP) โดยคณะกรรมการที่ได้รับการเลือกตั้งจะดำเนินการประเมินความต้องการของชุมชนด้วยตนเอง และจัดทำแผนความต้องการสำหรับชุมชนของตน มีการเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ด้วยการปลูกต้นไม้เพื่อแลกกับเงินทุน จัดตั้งกองทุนเงินกู้รายย่อยผ่านการปลูกต้นไม้ (4 ดอลลาร์ต่อต้นไม้ 1 ต้น) และกิจกรรมอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งผู้บริจาคได้ช่วยให้เราสามารถเสริมพลังชาวบ้านให้ช่วยเหลือตนเองในการจัดความยากจนใน 2,100 ชุมชน ณ ปี 2019 พื้นที่ปลูกต้นไม้รวมในตำบลเดิมมีจำนวน 8,500 ไร่ (3,400 เอเคอร์) ซึ่งสร้างรายได้ 3,000 ล้านบาทต่อปี (ประมาณ 88 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) โครงการนี้ได้ขยายไปยัง 15 หมู่บ้าน ซึ่งสร้างรายได้ 8,000 ล้านบาทต่อปี (ประมาณ 235 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) การสร้างงานในพื้นที่ชนบทหรือการเสริมสร้างทักษะและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนชนบทเป็นหนึ่งในวิธีแก้ปัญหามาเพื่อช่วยบรรเทาปัญหานี้

PDA ได้ดำเนินโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมในชนบทตั้งแต่ปี 1989 ที่ศูนย์พัฒนานางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พื้นที่นี้เคยเป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรม ก่อนที่จะมีการปรับปรุงคอกไก่ คอกเป็ด และคอกหมูให้กลายเป็นอาคารโรงงาน PDA ได้ค้นหาวิธีขายและผลัดกันเรื่องนี้ให้เป็นนโยบายของรัฐบาล โดยได้เชิญหน่วยงานของรัฐบาลมาเยี่ยมชมโครงการและให้ข้อเสนอแนะ เพื่อให้ประชาชนได้ทำงานใกล้บ้าน และอยู่ใกล้ชิดกับครอบครัว ลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน โดยรายได้รวมจากการจ้างงานโดยตรงของโครงการจนถึงปัจจุบันอยู่ที่ 10.4 พันล้านบาท (307 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) โครงการนี้ได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ถึงฉบับที่ 10

(พ.ศ. 2549-2552) และได้ขยายพื้นที่ไปยังศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมในภูมิภาคต่างๆ โดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

การลดการพึ่งพาทางการเงิน

มีการจัดตั้งกิจการเพื่อสังคม (ธุรกิจเพื่อความก้าวหน้าทางสังคม) เพื่อสนับสนุนด้านการเงินสำหรับกิจกรรมของเรา โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 โดยจัดประเภทธุรกิจเพื่อความก้าวหน้าทางสังคมออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. ธุรกิจที่มีกำไรมากที่สุด คือ ทำธุรกิจกับผู้ที่มีกำลังซื้อเพื่อแสวงหากำไรสูงสุดในการสนับสนุนงานการกุศลของเรา และเพื่อสนับสนุนหน่วยงานที่มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพของผลกำไร 2. ธุรกิจที่มีกำไรที่เหมาะสมที่สุด เราทำธุรกิจกับผู้ด้อยโอกาส ซึ่งสร้างกำไรได้น้อยมาก – เราจึงต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากวิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทแรก

การลดความไม่รู้

The Bamboo school: โรงเรียนเพื่อบ่มเพาะผู้เปลี่ยนแปลงสังคมและผู้ประกอบการเพื่อสังคมในอนาคต เป็นการเปลี่ยนโรงเรียนให้เป็นประตูสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและรายได้ของชุมชนโดยรอบ ที่โรงเรียนแห่งนี้ นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ และทักษะทางวิชาการ โดยมีนักเรียนมาจากภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ และต่างประเทศ นักเรียนมีบทบาทในการบริหารจัดการและดูแลโรงเรียนอย่างมีส่วนร่วม โดยคณะกรรมการนักเรียนที่มาจากการเลือกตั้งมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทุกขั้นตอนของโรงเรียน เด็กๆ จะเรียนรู้ความหิวโหย มีเมตตา และมีกรงดอาหารเย็นสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ให้เด็กมีประสบการณ์การนั่งรถเข็นวีลแชร์เพื่อให้เรียนรู้การเคารพและรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น ทั้งผู้ปกครองและนักเรียน ต้องจ่ายค่าเล่าเรียนโดยแบ่งเป็นการทำงานบริการชุมชนเป็นเวลา 800 ชั่วโมงต่อปี และปลูกต้นไม้ 800 ต้นต่อปี นักเรียนมีส่วนร่วมในธุรกิจในฐานะผู้ประกอบการเพื่อสังคม และได้รับประสบการณ์การทำงานผ่านการฝึกงานอย่างมืออาชีพในบริษัทต่างๆ นอกจากนั้น ยังมีควมริเริ่มของนักเรียนในการพัฒนาความมั่นคงทางอาหารและรายได้สำหรับผู้สูงอายุ โดยมีการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุและการสำรวจข้อมูล สอนผู้สูงอายุให้ปลูกผัก ภายใต้โครงการความมั่นคงทางอาหารและรายได้สำหรับผู้สูงอายุ เป็นการสร้างแหล่งอาหารที่มีคุณค่าโดยใช้พื้นที่น้อย น้ำและพลังงานน้อย เพื่อสุขภาพและรายได้ มีการจัดการฝึกอบรมระยะสั้นเกี่ยวกับการปลูกผัก หลังจากฝึกอบรมแล้วมีการรายงานและติดตามผ่านแอปพลิเคชัน นอกจากนั้นยังมีโครงการ ความมั่นคงทางอาหารและรายได้ที่ดำเนินการในวัด สำหรับผู้สูงอายุที่ไร้ที่ดินทำกิน และโครงการความมั่นคงทางอาหารและรายได้ ของผู้สูงอายุที่ยากจน ณ โรงพยาบาลประจำอำเภอ (อำเภอลำปลายมาศ) กระทรวงกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA) ได้แถลงการณ์ในเดือนกันยายน 2017 ว่า The Bamboo school เป็นหนึ่งในโรงเรียนที่มีนวัตกรรมมากที่สุดในโลก โดย PDA และ The Bamboo school พยายามบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (UN's SDGs) เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติขององค์กร

Session 3 and 6: Crisis of Water and Soil: Villages in Transformation

โดย Mr. Nobuaki Wada

“วิกฤตของน้ำและดิน: หมู่บ้านที่กำลังเปลี่ยนแปลง” หมู่บ้านหลายแห่ง มีการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจสังคม สภาพภูมิอากาศ และวัฒนธรรม โดยการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่กำลังเกิดขึ้นในจุดที่ผู้คนไม่ค่อยให้ความสนใจ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่แสดงออกผ่านวิกฤตการณ์น้ำและดิน เพราะหมู่บ้านสูญเสียการควบคุมทรัพยากรดั้งเดิมของตนไปโดยไม่รู้ตัว และกำลังเปลี่ยนแปลงตัวเองไปสู่อะไรบางอย่างที่ยังไม่ชัดเจนนัก

Day 1: อินเดีย

ในประเทศอินเดีย ฉันเริ่มทำงานครั้งแรกในภูเขา Eastern Ghats ในหมู่บ้านของชาวเผ่า Saora ซึ่งตั้งอยู่ที่ชายแดนระหว่างรัฐ Andhra Pradesh และรัฐ Odisha ชาว Saora ในรัฐ Andhra Pradesh ใช้ชีวิตโดยการทำ ‘เกษตรแบบเผาถ่าน (Slush and burn cultivation)’ พวกเขาได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1960 จนถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นในสองช่วงเวลา คือการห้ามทำเกษตรแบบ Podu และการตั้งถิ่นฐานถาวร ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตในทศวรรษ 1970 และการบูรณาการเข้าสู่เศรษฐกิจโลกในทศวรรษ 1990 Podu คือการทำเกษตรแบบหมุนเวียน

(shifting cultivation) ซึ่งต้องใช้พื้นที่ในระดับหนึ่ง เพื่อให้พื้นที่ลาดเอียงที่เคยทำการเพาะปลูกได้ฟื้นฟูอย่างเต็มที่ ในขณะที่วัฒนธรรมการปลูกย้ายไปยังพื้นที่อื่น การห้ามทำเกษตรแบบ Podu ไม่ได้หมายถึงการห้ามแค่รูปแบบการผลิตเท่านั้น แต่หมายถึงการรวมพื้นที่ของพวกเขาเข้าเป็นป่าแห่งชาติ ทำให้พวกเขาถูกพรากที่ดินบรรพบุรุษ และถูกบังคับให้ทำกินเพียงแค่พื้นที่เนินเขาขนาดเล็กเท่านั้น แต่รูปแบบการทำเกษตรของพวกเขาไม่ได้ปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ใหม่ พวกเขายังคงถางพื้นที่ลาดเอียงเหมือนเดิม แต่ครั้งนี้พื้นที่ที่ถางเป็นพื้นที่ถาวร เราสามารถจินตนาการได้ง่ายว่าสิ่งนั้นจะทำให้เกิดการพังทลายของดินและการตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็เกิดขึ้นจริง การเพิ่มขึ้นของประชากรเร่งให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่า เนื่องจากพวกเขาขยายพื้นที่เพาะปลูกบนพื้นที่ลาดเอียงมากขึ้น ดังนั้น ด้วยการตัดไม้ทำลายป่าทำให้เกิดการพังทลายของดินอย่างรุนแรงและน้ำท่วมเริ่มเกิดขึ้นวิถีชีวิตของพวกเขาค่อยๆ ถูกกลืนเข้ากับวัฒนธรรมหลักของศาสนาฮินดู

ช่วงที่สอง

ในช่วงกลางทศวรรษ 1990 ฉันสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวันของชาวบ้านในสองด้าน: ด้านแรกคือการเข้ามาอย่างมากมายของสินค้าพลาสติก สิ่งของใช้ในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เช่น กระดาษชำระ น้ำราดน้ำ และถ้วย ได้ถูกแทนที่ด้วยผลิตภัณฑ์พลาสติกทั้งหมด ด้านที่สองคือการนำข้าวพันธุ์ดี (HYV - High Yielding Variety) เข้ามา พร้อมกับปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูพืช ซึ่งผลที่ตามมาในมหาศาล ในหมู่บ้านบนที่ราบ ช่วงบั้นหม้อเริ่มหายไป ส่วนในด้านการเกษตร ข้าวพันธุ์พื้นเมืองก็เริ่มค่อยๆ หายไปเช่นกัน พืชอีกแบบคือ ทรัพยากรทั้งหมด ยกเว้นน้ำและดิน มาจากภายนอก หมายความว่าเกษตรกรไม่สามารถทำการเกษตรได้โดยไม่มีเงินทุนเริ่มต้น เนื่องจากพวกเขาไม่สามารถจ่ายได้ จึงต้องกู้เงินจากนายทุนกู้ยืมซึ่งทำให้พวกเขาติดหนี้ เนื่องจากพวกเขาไม่สามารถจ่ายได้ จึงต้องกู้เงินจากนายทุนกู้ยืมซึ่งทำให้พวกเขาติดหนี้ แต่ปัญหาที่ใหญ่กว่าคือการเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ที่อาศัยในเมืองอย่างเท่าเทียมกัน ส่วนประกอบหลักของปุ๋ยเคมีคือไนโตรเจน

ผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศ

ส่วนผสมหลักในปุ๋ยเคมีคือไนโตรเจน หากใช้ปุ๋ยเคมีอย่างต่อเนื่องเป็นปี ๆ ไร่พืชจะดูดซึมสารอาหารได้น้อยลง และหลังจากสี่หรือห้าปี พืชจะไม่สามารถดูดซึมปุ๋ยได้แม้แต่เพียงหนึ่งในสิบของปริมาณที่ใส่เข้าไป ในกรณีนี้ ไนโตรเจนที่ไม่ถูกดูดซึมจะระเหยไปพร้อมกับน้ำและกลายเป็นก๊าซไนตรัสออกไซด์ในชั้นบรรยากาศ ซึ่งในพิธีสารเกียวโตของการประชุม COP ปี 1996 ได้ชี้ให้เห็นว่า ก๊าซไนตรัสออกไซด์มีผลก่อให้เกิดภาวะเรือนกระจกที่รุนแรงกว่าก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ด้วย

วิธีแก้ไข

แนะนำให้ใช้ ‘ลุ่มน้ำขนาดเล็ก’ (Micro Watershed) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ช่วยให้เราสามารถกำหนดพื้นที่ที่เป็นไปได้สำหรับการจัดการทรัพยากรโดยชาวบ้าน ซึ่งสามารถจัดการทรัพยากรได้ค่อนข้างง่าย การจัดการและบำรุงรักษาลุ่มน้ำขนาดเล็กเป็นวิธีเดียวที่จะรับมือกับวิกฤตการณ์น้ำและดินได้

Day 2: เซเนกัล, ตัวอย่างของภูมิภาคซาฮาล

เซเนกัลเป็นประเทศที่อยู่ทางตะวันตกสุดของทวีปแอฟริกา และเป็นหนึ่งในประเทศที่เรียกกันว่า ประเทศในภูมิภาคซาฮาล พื้นที่ที่นำเสนอในถูกจัดอยู่ในประเภท “ภูมิภาคกึ่งแห้งแล้งแบบอบอุ่น” ตามการจำแนกภูมิอากาศของ Köppen พื้นที่ดังกล่าวอยู่ห่างจากเมืองหลวงดาการ์ไปทางทิศใต้ประมาณ 150 กิโลเมตร และห่างจากชายฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติกประมาณ 20 กิโลเมตร ปริมาณน้ำฝนรายปีในพื้นที่นี้อยู่ระหว่าง 300 กว่า มิลลิเมตร ถึงกว่า 600 มิลลิเมตร เมื่อดูจากข้อมูลอุตุนิยมวิทยาของสิบปีที่ผ่านมา เราได้เริ่มดำเนินงานในประเทศเซเนกัลในปี พ.ศ. 2555 และดำเนินการสำรวจจนถึงปี พ.ศ. 2559 จากนั้นจึงเริ่มทำงานร่วมกับหมู่บ้านจำนวน 6 แห่งในเขตเอมบูร์ จังหวัดเจียส หมู่บ้านที่เราได้ทำงานด้วยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์วูลอฟ (ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหญ่ที่สุด คิดเป็นประมาณ 40% ของประชากรในเซเนกัล) วัฒนธรรมหลักของพวกเขาคือการเพาะปลูกพืช เช่น ข้าวฟ่าง ข้าวโพด ข้าวฟ่างพันธุ์มิลเลต ถั่วลิสง และผักต่างๆ เช่น หอมใหญ่ พริกหวาน พริกชี้ฟ้า

กระเจียบ มะเขือยาวแอฟริกัน ฯลฯ ผักเหล่านี้เพิ่งมีการนำเข้ามาเพาะปลูกในช่วง 20 ถึง 30 ปีที่ผ่านมา ยกเว้นถั่วลิสงซึ่งถูกนำเข้ามาในช่วงยุคอาณานิคมของฝรั่งเศส และยังคงเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก ส่วนธัญพืชชนิดอื่น ๆ มากกว่าครึ่งหนึ่งจะถูกใช้บริโภคภายในครัวเรือนเอง

ปัญหาที่พวกเขาเผชิญนั้นคล้ายกับที่เกิดขึ้นในประเทศอินเดีย...แม้ว่ากระบวนการที่พวกเขาผ่านมาจะแตกต่างกัน แต่แก่นแท้หรือสิ่งสำคัญนั้นเหมือนกัน การเพิ่มขึ้นของประชากร (ในประเทศเซเนกัลเพิ่มขึ้นสามเท่านับตั้งแต่ได้รับเอกราช และเพิ่มขึ้นสี่เท่าหลังสงครามโลกครั้งที่สอง) การนำพันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตสูง (HYV) และพันธุ์ลูกผสมรุ่นแรก (F1) เข้ามาใช้ พร้อมกับปุ๋ยเคมีและสารเคมีป้องกันศัตรูพืช ฯลฯ รวมถึงความต้องการทรัพยากรน้ำที่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นภายในระยะเวลาเพียง 2 ถึง 3 ทศวรรษเท่านั้น

ชาวบ้านสังเกตเห็นผลกระทบที่เกิดขึ้น (เช่น การขาดแคลนน้ำ น้ำท่วม เป็นต้น) โดยที่ไม่รู้แน่ชัดถึงสาเหตุที่แท้จริง ตลอดระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา พวกเขาประสบกับน้ำท่วมในทุกฤดูฝน ช่วงเวลาระหว่างการขุดบ่อน้ำแต่ละครั้งสั้นลงทุกปีเมื่อต้นทศวรรษ 2000 บ่อน้ำหนึ่งแห่งสามารถใช้งานได้นานประมาณสิบปี แต่ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา บ่อน้ำกลับใช้งานได้เพียงสองถึงสามปีเท่านั้น และเมื่อเข้าสู่ต้นฤดูแล้ง ระดับน้ำในบ่อน้ำส่วนใหญ่จะลดลงจนถึงระดับวิกฤตสิ่งที่เป็นลักษณะเฉพาะของหมู่บ้านเหล่านี้ นอกเหนือจากปัญหาที่พบเกี่ยวกับน้ำ คือ การเค็มของดิน ซึ่งเป็นผลจากการให้น้ำมากเกินไป ตั้งแต่ปัญหาขาดแคลนน้ำจนถึงการเค็มของดิน ทั้งหมดเกิดจากการขาดการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม ในอดีต พวกเขาไม่ค่อยเผชิญกับปัญหาแบบนี้มากนัก เพราะการเกษตรดำเนินไปภายในขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ แต่การขยายพื้นที่เพาะปลูกทำให้ภูมิทัศน์เปลี่ยนไป และสวนไม้รวมถึงป่าไม้ค่อย ๆ หายไป ซึ่งส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์และคนเลี้ยงแกะที่ต้องคั้นหาน้ำและที่พักผ่อน ข้าวฟ่าง ข้าวโพด และข้าวฟ่างพันธุ์มัลเลตเป็นพืชที่ขึ้นอยู่กับน้ำฝน แต่การนำการปลูกผักมาเป็นพืชเศรษฐกิจทำให้ต้องมีการให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ หรือที่เรียกว่าการให้น้ำที่เพียงพอ ที่นี้คนจะขุดบ่อน้ำแล้วใช้มอเตอร์สูบน้ำขึ้นมา แต่พวกเขายังขาดความรู้เกี่ยวกับการให้น้ำอย่างถูกต้อง ผลที่ตามมาคือ การให้น้ำมากเกินไปส่งผลให้เกิดทั้งปัญหาการขาดแคลนน้ำและการเค็มของดิน สิ่งที่เกิดขึ้นที่นี่ในเซเนกัล หรืออย่างที่เราเห็นในภูเขาสีเอธิโอเปีย ก็คือสิ่งที่เกิดขึ้นทั่วไปในทุกที่ทั่วโลก แม้กระทั่งในประเทศอย่างบังกลาเทศ ที่มีปริมาณฝนตกชุกชุมเกษตรกรก็ยังบ่นถึงปัญหาการขาดแคลนน้ำ ซึ่งวิธีการแก้ปัญหานี้คล้ายกัน ได้แก่ การให้น้ำอย่างมีการวางแผน และวัดปริมาณอย่างเหมาะสม การนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มความสามารถในการเก็บความชื้นของดิน การนำเทคนิคการอนุรักษ์ดินและน้ำมาใช้

Session 4: LANDCARE AND SOCIAL RESILIENCE: Landcare Australia

โดย Mr. Kazuki Kagohashi

กลุ่ม Landcare ในประเทศออสเตรเลีย มีองค์ประกอบสำคัญได้แก่ การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ การพึ่งพาตนเอง ให้มีความสำคัญกับท้องถิ่น มีพันธมิตร มีการดูแลเอาใจใส่ และจัดการปัญหาตามลำดับความสำคัญ

พัฒนาการของ Landcare ในประเทศออสเตรเลีย

- การจัดการทรัพยากรโดยชุมชนเป็นฐานอย่างมีประสิทธิภาพ
- ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล
- Landcare ได้รับการส่งเสริมโดย Landcare Australia
- เครือข่าย Landcare ในระดับภูมิภาคได้ถูกจัดตั้งขึ้น
- เครือข่าย Landcare ระดับชาติได้ก่อตั้งขึ้นในปี 2009

แนวโน้มล่าสุดของเงินทุนสนับสนุนจากรัฐบาลกลางสำหรับกลุ่ม Landcare ท้องถิ่นลดลง 25.2% จากโครงการ National Landcare Program ระยะที่ 1 (745.2 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือเฉลี่ย 186.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี) มาเป็นระยะที่ 2 (636.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือเฉลี่ย 127.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี) โดยโครงการ Natural Heritage Trust มีแนวโน้มลดลงมากขึ้นอีก 7.4% เมื่อเทียบกับโครงการก่อนหน้านี้ เงินทุนสนับสนุนมีการแข่งขันที่สูงขึ้น และโครงการ Landcare ขนาดใหญ่ได้รับการสนับสนุนเป็นพิเศษ เงินทุนสำหรับโครงการขนาดเล็กยังมีให้ แต่เน้นไปที่ระยะเวลายาวนาน ๆ และเงินทุนสำหรับกลุ่ม Landcare ท้องถิ่นมีจำกัดมากขึ้น

ผลกระทบเชิงนโยบาย

- กลุ่ม Landcare ขนาดเล็กในท้องถิ่นกำลังเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนเงินทุนเพียงพอ จึงต้องการการสนับสนุนทางการเงินมากขึ้นสำหรับกิจกรรมภาคสนามขนาดเล็ก
- การสืบทอดความรู้ท้องถิ่นเป็นเรื่องสำคัญ เราอาจสูญเสียความรู้ท้องถิ่นหลังจากที่เกษตรกรต้นแบบหรือผู้รับบทสำคัญใน Landcare รุ่นที่ 1 หรือ รุ่นที่ 2 เกษียณออกไป หากความรู้นั้นไม่ได้ถูกส่งต่ออย่างเหมาะสมให้กับคนรุ่นถัดไป
- ภาวะประชากรสูงวัยและการลดลงของประชากรส่งผลเสียต่อความเป็นอิสระในการทำงาน
- ปัญหาหลัก: หากกลุ่ม Landcare ท้องถิ่นพยายามเพิ่มความเป็นอิสระด้วยตัวเอง ความเข้มข้นของกิจกรรมของพวกเขาจะลดลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้
- ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ: หากเงินทุนมีจำกัด การเพิ่มการเข้าถึงความรู้ (ทั้งความรู้ทางวิทยาศาสตร์และความรู้ท้องถิ่น) เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อเปลี่ยนเงินทุนให้กลายเป็นทรัพย์สินทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
- ความเป็นอิสระในการปฏิบัติ: หากแรงงานมีจำกัด วิธีการผสมผสานทรัพย์สินทุนจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นและสร้างสรรค์มากขึ้น เทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ในการตรวจจับวัชพืช โดรน การสำรวจระยะไกล และรถแทรกเตอร์ที่ควบคุมด้วย GPS อาจเป็นสิ่งจำเป็น
- ความรู้และแนวคิดใหม่ ๆ ถูกนำมาผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อรักษาความเป็นอิสระของกลุ่ม Landcare ท้องถิ่น การสนับสนุนเครือข่าย Landcare ระดับภูมิภาคจึงเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ การกระจายแหล่งรายได้ (เช่น ค่าบริการ ความร่วมมือกับพันธมิตร) ก็มีความสำคัญในการรักษาเสถียรภาพของเงินทุนสำหรับเครือข่าย Landcare ด้วย
- หากมีการเพิ่มความเป็นอิสระ กลุ่ม Landcare ท้องถิ่นจะมีความยืดหยุ่นทางสังคมที่แข็งแกร่งขึ้น

Session 5: Disaster Risk Reduction for More Resilient Communities

โดย Mr. Timothy Wilcox

การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติมีเป้าหมายเพื่อให้ภัยพิบัติเกิดขึ้นได้น้อยลง มีเป้าหมายเพื่อให้ภัยพิบัติมีความเสียหายน้อยลงเมื่อเกิดขึ้นจริง และทำให้ชุมชนแข็งแกร่งขึ้นและพร้อมรับมือกับภัยพิบัติได้ดียิ่งขึ้น ในเชิงเทคนิค เป้าหมายคือทำให้ชุมชนมีความยืดหยุ่นมากขึ้นหรือมีความเปราะบางน้อยลง ดังนั้นภัยพิบัติสามารถป้องกันได้ อันตรายและภัยพิบัติกำลังทวีความรุนแรงขึ้น และเราไม่สามารถรับมือกับการตอบสนองและฟื้นฟูหลังภัยพิบัติได้อีกต่อไป ตัวอย่าง: พายุไซโคลนแพมทำให้เกิดความเสียหายคิดเป็นมูลค่าเทียบเท่ากับ 25% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของตูวาลูในปี 2015 หากตูวาลูเติบโตเฉลี่ยเพียง 3.4% ต่อปีในช่วงปี 2010 ถึง 2021 (ธนาคารโลก) โดยทุกๆ 1 ดอลลาร์สหรัฐที่ลงทุนในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ จะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการตอบสนองต่อภัยพิบัติได้ถึง 4 ถึง 7 ดอลลาร์สหรัฐ (UNDRR, 2023)

แผนบริหารจัดการภัยพิบัติในระดับท้องถิ่น

สิ่งสำคัญที่ต้องใช้ในการวางแผนคือ

- ระบุอันตราย – ใช้แนวทางครอบคลุมทุกประเภทของอันตราย
- ประเมินความเสี่ยง – ความน่าจะเป็นและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น
- ระบุและนำกลยุทธ์มาใช้เพื่อป้องกัน/ลดความเสี่ยง เตรียมความพร้อม ตอบสนอง และฟื้นฟูจากอันตรายและภัยพิบัติ
- ใช้ประโยชน์จากจุดแข็งและทรัพยากรของชุมชน (เช่น องค์กรอาสาสมัครและภาคเอกชน)
- ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคม (ส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างองค์กรและชุมชน)
- รวมกลุ่มภายในชุมชนในการเตรียมความพร้อมและดำเนินแผน (เช่น ผู้สูงอายุ เยาวชน ผู้หญิง ผู้พิการ และภาคเอกชน)

ตัวอย่างการสร้างความยืดหยุ่นในระดับท้องถิ่น

การใช้การประเมินความเสี่ยง

- หลังจากพิบัติภัยโซนร้อนวินสตัน (ปี 2016) สร้างความเสียหายอย่างรุนแรงในฟิจิ รัฐบาลจึงตัดสินใจประเมินระดับความเสี่ยงของน้ำท่วม การเพิ่มระดับน้ำทะเล และคลื่นพายุในทุกหมู่บ้านและเมืองทั่วประเทศ
- หมู่บ้านที่ถูกประเมินว่ามีความเสี่ยงสูงจะได้รับข้อเสนอที่ดินใกล้เคียงและความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อย้ายถิ่นฐาน
- ปัจจุบัน มีหมู่บ้านในฟิจิ 42 แห่งที่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ที่อาจจะต้องย้ายถิ่นฐานในช่วง 5 ถึง 10 ปีข้างหน้า

ธุรกิจใหญ่: ศูนย์การค้า SM Supermall ในฟิลิปปินส์ – ไกล์แมนัวมาริกินา

- พื้นที่เสี่ยงสูงต่อการเกิดน้ำท่วม อาคารสร้างบนเสาเพื่อให้สามารถไหลผ่านได้อย่างอิสระที่ชั้นจอดรถใต้ดิน (สูง 20.5 เมตร) ซึ่งทำหน้าที่เป็นแอ่งกักเก็บน้ำในช่วงเกิดน้ำท่วม
- ในปี 2009 แม่น้ำมาริกินาเอ่อล้นเนื่องจากได้ฝนออดอย ทำให้น้ำท่วมพื้นที่ 40% ของมหานครมะนิลา
- ด้วยคุณสมบัติความยืดหยุ่นของ SM City Marikina ห้างสรรพสินค้าแห่งนี้ไม่ได้รับความเสียหายและสามารถป้องกันความเสียหายมูลค่า 1 พันล้านเปโซ (ประมาณ 17 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ได้ นอกจากนี้ยังถูกใช้เป็นที่พักพิงในยามภัยพิบัติด้วย

ภาคเอกชนกำลังมีส่วนร่วมมากขึ้นในการสร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการฟื้นตัวของชุมชน

- การลงทุนของภาคเอกชนถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของความเสี่ยงจากภัยพิบัติในอนาคต เช่น การพัฒนาโครงการที่อยู่อาศัย โครงสร้างพื้นฐาน และกิจการทางธุรกิจต่างๆ
- ภาคเอกชนสามารถมีบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงานของรัฐบาลในการเสริมสร้างความสามารถในการรับมือและฟื้นตัวจากวิกฤต เนื่องจากในปัจจุบันรัฐบาลไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพังอีกต่อไป (เช่น ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน)
- สถานประกอบการและธุรกิจในภาคเอกชนเป็นแหล่งรายได้หลักของประชาชน อย่างไรก็ตาม ธุรกิจเหล่านี้ไม่ได้อยู่ภายใต้ความคุ้มครองจากมาตรการช่วยเหลือของรัฐบาลในกรณีเกิดภัยพิบัติเสมอไป และในหลายกรณีก็ไม่ได้ทำประกันภัยไว้ด้วย

กรณีศึกษา: ผลกระทบต่อธุรกิจท้องถิ่นจากเหตุการณ์น้ำท่วม (เมืองนาตี ประเทศฟิจิ)

เมืองนาตี (ประเทศฟิจิ) เกิดน้ำท่วมจากแม่น้ำในพื้นที่และฝนตกหนักในปี 2009 (ประชากรประมาณ 43,000 คน) ความเสียหายและการสูญเสียทั้งหมดจากน้ำท่วมครั้งนี้ประเมินอยู่ที่ 244 ล้านดอลลาร์ฟิจิ (ประมาณ 120 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ภาคธุรกิจได้รับผลกระทบคิดเป็นร้อยละ 94 ของความเสียหายทั้งหมด หรือประมาณ 230 ล้านดอลลาร์ฟิจิ ร้อยละ 70 ของความเสียหายเหล่านี้มีสาเหตุจากการหยุดชะงักของธุรกิจและการสูญเสียทรัพย์สิน ทำให้ GDP ลดลง 5% ธุรกิจจำนวนร้อยละ 88 ไม่มีการทำประกันภัยครอบคลุมความเสี่ยง

มาตรการที่เกิดขึ้นในระดับโลก

ได้มีการรับรองโดยประเทศสมาชิกสหประชาชาติเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2015 โดยมีเป้าหมายที่จะลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติและความสูญเสียทั้งชีวิต ความเป็นอยู่ และสุขภาพ รวมถึงทรัพย์สินทางเศรษฐกิจ ทางกายภาพ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของบุคคล ธุรกิจ ชุมชน และประเทศต่างๆ อย่างมีนัยสำคัญ ภายในระยะเวลา 15 ปีข้างหน้า ซึ่งได้กำหนดบทบาทสำหรับทุกภาคส่วนของชุมชนในการลดความเสี่ยง (ภาคเอกชน ผู้หญิง เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ ชนพื้นเมือง เป็นต้น)

Session 7: Methodology for those who want to reach out Reality

โดย Mr. Nobuaki Wada

ระเบียบวิธีสำหรับผู้ที่ต้องการเข้าถึงความจริง หมายความว่าอย่างไร? และเราจะทำให้เกิดขึ้นได้อย่างไร? หลังจากการวิจัยอย่างละเอียด เราได้พบแนวทางที่เรียกว่า Metafacilitation เมตาฟาซิลิเทชันเป็นทักษะที่ต้องใช้ตลอดชีวิต อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป็นทักษะ จึงไม่เพียงพอที่จะเข้าเรียนเพียงครั้งหรือสองครั้งแล้วจะได้มา การรู้ 'ในฐานะความรู้' กับ 'การสามารถนำไปใช้ได้' ในสถานการณ์จริงที่ต้องการนั้นเป็นเรื่องที่แตกต่างกัน และทักษะนี้จะได้มาได้ก็ด้วยการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอในทุกวันเท่านั้น เมตาฟาซิลิเทชัน ไม่ใช่แค่เทคนิคสำหรับการสนทนาแบบตัวต่อตัวเท่านั้น/สามารถใช้ได้ทั้งแบบหนึ่งต่อหนึ่งและหนึ่งต่อหลาย หากมีการปรับแต่งอย่างเหมาะสม/สามารถเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ช่วยนำปัญหาเข้าสู่บริบทและเปิดมุมมองที่กว้างขึ้น/ เมตาฟาซิลิเทชันพัฒนาไปจากการสนทนาไปสู่การโต้แย้งเชิงวาติศิลป์

หลักการพื้นฐานของ Metafacilitation

- ถามคำถามเฉพาะเกี่ยวกับข้อเท็จจริงเท่านั้น
- รอนกว่าคู่สนทนาจะตระหนักรู้ด้วยตนเอง ห้ามแนะนำหรือเสนอความคิดเห็น
- เคารพความภูมิใจในตัวเองของคู่สนทนา (ถามคำถามที่ตอบง่าย)

สิ่งที่ควรทำเพื่อเคารพคู่สนทนา

- สังเกตอย่างตั้งใจ
- ซินชมเมื่อสังเกตเห็นสิ่งดีหรือสิ่งที่เป็บบวกเกี่ยวกับคู่สนทนา (ไม่ใช่การประจบสอพลอ)
- เริ่มต้นด้วยคำถาม (เกี่ยวกับข้อเท็จจริง) ที่ตอบง่าย
- แสดงความเห็นอกเห็นใจและการยอมรับ โดยบางครั้งอาจพูดซ้ำในสิ่งที่คู่สนทนากล่าว

Session 9: DROUGHT ADAPTATION AND SOCIAL RESILIENCE

โดย Mr.Kazuki Kagohashi

การปรับตัวต่อภัยแล้งและความยืดหยุ่นทางสังคม กรณีศึกษาระบบชลประทานด้วยบ่อน้ำในที่ราบซานากิ ประเทศญี่ปุ่น

ภัยแล้งอย่างรุนแรงในปี 1994 ได้เกิดขึ้นในที่ราบซานากิ ปริมาณทรัพยากรน้ำในบ่อน้ำท้องถิ่นที่ใช้เพื่อการชลประทานลดลงอย่างรุนแรง (บางแห่งแห้งขอดหมดสิ้น) ปริมาณน้ำในเขื่อนซาเมอูระ (ซึ่งเป็นแหล่งน้ำของคลองคางาวะ) ก็ลดลงเช่นกัน การจำกัดการใช้น้ำยังไม่ได้ถูกยกเลิกทั้งหมดจนถึงวันที่ 11 พฤศจิกายน (แม้ว่าจะมีได้ฝนบางลูกพัดผ่านที่ราบซานากิในเดือนกันยายนก็ตาม) อย่างไรก็ตามได้มีการรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าว อาทิ เกษตรกรสามารถลดความเสียหายต่อพืชผลได้ผ่านการแบ่งปันน้ำภายในลุ่มน้ำ (คือ การบริหารจัดการน้ำแบบดั้งเดิม) และการแบ่งปันน้ำระหว่างลุ่มน้ำ เกษตรกรในท้องถิ่นได้นำวิธปฏิบัติดั้งเดิมกลับมาใช้ ซึ่งช่วยลดการใช้น้ำให้น้อยลง องค์การจัดการชลประทานเขตคางาวะ (KCLID) จัดสรรน้ำให้แต่ละพื้นที่ในที่ราบซานากิอย่างยืดหยุ่น และไม่แทรกแซงการตัดสินใจขององค์กรจัดการน้ำท้องถิ่นแต่ละแห่งในการจัดสรรน้ำภายในลุ่มน้ำของตน

ข้อสรุปสำคัญ

- เกษตรกรท้องถิ่นในที่ราบซานากิสามารถปรับตัวกับภัยแล้งรุนแรงในปี 1994 ได้สำเร็จผ่านการดำเนินการมาตรการรับมือและปรับตัวในระดับท้องถิ่น โดยมาตรการรับมือ ได้แก่ การฟื้นฟูวิธีการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรแบบดั้งเดิม (เช่น บันชุย สะชิริ-มิสึ) ส่วนมาตรการปรับตัวคือการลงทุนในทุนที่จับต้องได้ เช่น เครื่องจักรและอุปกรณ์ ทุนทางการเงิน (เงินอุดหนุน) ที่รัฐบาลและจังหวัดให้มาเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากต่อการช่วยให้เกษตรกรท้องถิ่นปรับตัวกับภัยแล้งในปี 1994
- บทบาทของ KCLID ในการปรับตัวต่อภัยแล้งนั้นมีความสำคัญมาก โดยพวกเขาเป็นผู้ริเริ่มการแบ่งปันน้ำระหว่างลุ่มน้ำครั้งแรก ซึ่งจัดสรรทรัพยากรน้ำระหว่างพื้นที่ที่ใช้คลองคางาวะ การแบ่งปันน้ำในลักษณะนี้ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในปี 1994

- นโยบายของ KCLID ที่ไม่แทรกแซงการตัดสินใจในการจัดการน้ำของเกษตรกรท้องถิ่นประสบความสำเร็จ การผสมผสานระหว่างความรู้ท้องถิ่นและการแบ่งปันน้ำระหว่างลุ่มน้ำมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มความเข้มแข็งทางสังคมของภูมิภาคที่ราบชานากิ

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากกรณีศึกษา

- ความสำคัญของผู้ช่วยอำนวยความสะดวกและเครือข่ายที่ทำงานเพื่อคนหรือกลุ่มท้องถิ่น
- ไม่แทรกแซงหรือทำลายความตั้งใจและความริเริ่มของกลุ่มท้องถิ่นในการลงมือทำ
- ให้การสนับสนุนเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น
- การสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ระยะสั้นและระยะยาว
- การสร้างสมดุลระหว่างผลลัพธ์และความเป็นอิสระของท้องถิ่น ซึ่งต้องการความ “อดทน”

ส่วนที่ 2 ประโยชน์ที่ได้รับและการขยายผลจากการเข้าร่วมโครงการ

2.1 ประโยชน์ต่อตนเอง และหน่วยงานต้นสังกัด

องค์ความรู้ที่ได้จากการรับฟังการบรรยายเป็นประโยชน์ในการพัฒนาแนวความคิดของตนเองในการดำเนินงานด้านการพัฒนา โดยเฉพาะมูลนิธิโครงการหลวงเป็นองค์กรที่มีภารกิจในการพัฒนาชุมชนชาวเขาบนพื้นที่สูง ซึ่งในปัจจุบันได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากสภาวะโลกร้อนเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาล้างดินโคลนถล่ม และปัญหาที่เกิดจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวของเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของโครงการหลวง นอกจากนั้นยังมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการขาดแคลนประชากรวัยแรงงาน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของสังคมเกษตรกรรมบนพื้นที่สูง เนื่องจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และเยาวชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้อพยพไปทำงานยังพื้นที่ราบหรือในเมือง สภาพสังคมที่มีปัจจัยกระทบที่ซับซ้อนมากขึ้น การวิเคราะห์ปัญหาอย่างรอบคอบรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำกระบวนการหรือเครื่องมือต่างๆ ไปปรับใช้กับชุมชนที่โครงการหลวงดูแลอยู่ นับว่าเป็นประโยชน์อย่างมาก อย่างไรก็ตามวิธีการแก้ไขปัญหามีข้อจำกัดกับปัญหาบางประการนั้นมีความคล้ายคลึงกับสิ่งที่โครงการหลวงดำเนินการอยู่ อาทิเช่น Micro Watershed หรือลุ่มน้ำขนาดเล็ก โครงการหลวงมีการทำบ่อพวง หรือบ่อจั่ว เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง เนื่องจากในพื้นที่สูงนั้นไม่สามารถใช้ระบบชลประทานเหมือนพื้นที่ราบได้ หรือแม้กระทั่งการเตรียมความพร้อมของชุมชนที่มีความยืดหยุ่นทางสังคม เพื่อรองรับปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ก็เป็นส่วนหนึ่งของภารกิจที่โครงการหลวงดำเนินการ ซึ่งจะกล่าวต่อไปในหัวข้อ 2.2

2.2 กิจกรรมที่จะดำเนินการหลังจากการอบรม

โครงการพัฒนาชุมชนโครงการหลวงสู่มาตรฐานชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืน

หลักการและเหตุผล

ประชากรส่วนใหญ่บนพื้นที่สูงของประเทศไทย ดำรงชีวิตและทำการเกษตรที่ก่อให้เกิดปัญหามลภาวะจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจกซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของสภาพอากาศแปรปรวนที่สร้างผลเสียต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น อาการเจ็บป่วย เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ ภาวะเศรษฐกิจชะลอตัว กิจกรรมปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่สำรวจพบมาก ได้แก่ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากการเผาป่าและวัสดุเกษตร ก๊าซมีเทนและไนตรัสออกไซด์จากการปล่อยน้ำเข้านา และก๊าซมีเทนจากสิ่งปฏิกูลสัตว์ หากไม่เข้าไปสร้างความเข้าใจอย่างจริงจังและให้ความรู้ที่ถูกต้องในการ “ลดการปล่อยและเพิ่มการดูดกลับก๊าซเรือนกระจก” อาจกลายเป็นมหันตภัยครั้งใหญ่ต่อคุณภาพชีวิตและความปลอดภัยของประชาชน ด้วยเหตุนี้จึงเริ่มโครงการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงคาร์บอนต่ำและยั่งยืนตั้งแต่ปี 2559 ภายใต้นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลและกรอบแนวทางการพัฒนาประเทศระยะยาวหรือยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

สามารถอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันเป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอนและการลดก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์

วัตถุประสงค์

1) พัฒนาและเตรียมความพร้อมชุมชนโครงการหลวงเข้าสู่การรับการรับรองตามมาตรฐานชุมชนคาร์บอนต่ำตามแผนกลยุทธ์มูลนิธิโครงการหลวง

2) ประเมินชุมชนโครงการหลวงตามเกณฑ์ชี้วัดมาตรฐานจากคณะกรรมการมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนคาร์บอนต่ำเพื่อรับรองเป็นชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืน

3) รักษามาตรฐานชุมชนคาร์บอนต่ำที่ได้รับการรับรองแล้ว และพัฒนาเพื่อยกระดับชุมชนคาร์บอนต่ำเป็นแหล่งเรียนรู้ **เป้าหมาย** จำนวนชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงที่ได้รับการรับรองมาตรฐานชุมชนคาร์บอนต่ำ 39 แห่ง อย่างน้อย 40 ชุมชน **การดำเนินงานที่ผ่านมา**

1) โครงการวิจัย โดย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) และ มหาวิทยาลัยมหิดล ดำเนินการ 2 ระยะ ดังนี้ **ระยะที่ 1** ปีงบประมาณ 2560-2562 งบประมาณดำเนินโครงการ 3,900,000 บาท

ผลการวิจัย 1) พัฒนาเกณฑ์ประเมินการพัฒนาชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืนที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่สูงโดยถอดแผนปฏิบัติงานของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นตัวชี้วัดใน 4 มิติ 19 เกณฑ์ 32 ตัวชี้วัด

2) ประเมินผลการพัฒนาชุมชนคาร์บอนต่ำด้วยตัวชี้วัดที่กำหนด ร่วมกับศูนย์วิจัยตรวจสอบประเมินและให้การรับรองมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้ขอบเขตและขั้นตอนมาตรฐาน 11 แห่ง 12 ชุมชน

ระยะที่ 2 ปีงบประมาณ 2563-2564 งบประมาณดำเนินโครงการ 5,500,000 บาท

ผลการวิจัย 1) ปรับปรุงเกณฑ์การตรวจประเมินและตัวชี้วัดให้เหมาะสมกับภูมิสังคมบนพื้นที่สูงของประเทศไทย จากการถอดบทเรียนความสำเร็จการพัฒนาชุมชนตามแนวทางโครงการหลวง แบ่งเป็น 5 มิติการพัฒนา 20 เกณฑ์การประเมิน 28 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย (1) การเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 6 ตัวชี้วัด (2) การฟื้นฟูและอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว 7 ตัวชี้วัด (3) การจัดการสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม 6 ตัวชี้วัด (4) ความเข้มแข็งของชุมชนในการรองรับการเปลี่ยนแปลง 5 ตัวชี้วัด และ (5) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดคุ้มค่า 4 ตัวชี้วัด

2) ประเมินผลการพัฒนาชุมชนคาร์บอนต่ำด้วยตัวชี้วัดที่กำหนด ร่วมกับศูนย์วิจัยตรวจสอบประเมินและให้การรับรองมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้ขอบเขตและขั้นตอนมาตรฐาน 9 แห่ง 9 ชุมชน

2) โครงการขยายผลความสำเร็จจากงานวิจัย

ปีงบประมาณ 2565 โครงการพัฒนาชุมชนโครงการหลวงเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านชุมชนคาร์บอนต่ำ

งบประมาณ 270,000 บาท

- กิจกรรม**
- 1) พัฒนาชุมชนคาร์บอนต่ำเตรียมเข้ารับการรับรองการประเมินในปีต่อไป งบประมาณ 115,400 บาท
 - 2) พัฒนาชุมชนเพื่อเตรียมรับการประเมินเป็นชุมชนคาร์บอนต่ำ งบประมาณ 37,500 บาท
 - 3) ชุมชนรักษามาตรฐานการรับรองเป็นชุมชนคาร์บอนต่ำในระดับดีเยี่ยม งบประมาณ 90,100 บาท
 - 4) การยกระดับชุมชนคาร์บอนต่ำเป็นชุมชนเรียนรู้ งบประมาณ 27,000 บาท

ผลการดำเนิน 1) ตรวจประเมินภายในชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นชุมชนคาร์บอนต่ำ จำนวน 17 แห่ง

2) ชุมชนได้รับการรับรองเป็นชุมชนคาร์บอนต่ำ จำนวน 5 ชุมชน

3) การพัฒนาชุมชนโครงการหลวงเป็นชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืน (ปี พ.ศ. 2566 - 2570)

ภารกิจงานพัฒนา

- ☐ เตรียมความพร้อมชุมชนเพื่อเข้าสู่มาตรฐานชุมชนคาร์บอนต่ำ (ตามเกณฑ์ชี้วัด)
- ☐ ตรวจสอบประเมินชุมชน Pre-audit และ Main-audit เพื่อขอรับการรับรองจากคณะกรรมการตรวจสอบประเมิน (Certification Body: CB) ของหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในประเทศไทย (ศูนย์วิจัยตรวจสอบประเมินและให้การรับรองมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล)
- ☐ รักษามาตรฐาน และ ขยายผลสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนคาร์บอนต่ำ

ปีงบประมาณ 2566 โครงการรักษามาตรฐานและขยายผลสู่การเป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้ชุมชนคาร์บอนต่ำ

งบประมาณ ดำเนินงานโดยงบประมาณของสำนักพัฒนา สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) 1,452,335 บาท
เนื่องจากข้อเสนอขออนุมัติโครงการไม่ผ่านการพิจารณา

- กิจกรรม**
- 1) พัฒนาระดับศักยภาพชุมชน และแหล่งเรียนรู้ด้านบอนต่ำ
 - 2) สนับสนุนกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 3) สนับสนุนกิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาไปสู่สถาบันเกษตรกรหรือวิสาหกิจชุมชน

- ผลการดำเนิน**
- 1) พัฒนาระดับศักยภาพชุมชน และแหล่งเรียนรู้ด้านบอนต่ำ จำนวน 15 แห่ง
 - 2) สนับสนุนกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 10 แห่ง
 - 3) สนับสนุนกิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาไปสู่สถาบันเกษตรกรหรือวิสาหกิจชุมชน 7 กลุ่ม

ปีงบประมาณ 2567 โครงการพัฒนาชุมชนโครงการหลวงสู่มาตรฐานชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืน

งบประมาณ มูลนิธิโครงการหลวง 297,200 บาท สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง 824,000 บาท รวม 1,021,200 บาท

กิจกรรม **มูลนิธิโครงการหลวง**

- 1) การพัฒนาชุมชนคาร์บอนต่ำเตรียมเข้ารับการรับรองการประเมินในปีต่อไป จำนวน 60,000 บาท
- 2) การพัฒนาชุมชนเพื่อรับการประเมินเป็นชุมชนคาร์บอนต่ำในระดับดีเยี่ยม จำนวน 200,900 บาท
- 3) ชุมชนรักษามาตรฐานการรับรองเป็นชุมชนคาร์บอนต่ำในระดับดีเยี่ยม จำนวน 36,300 บาท

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

- 1) พัฒนาระดับศักยภาพชุมชน และแหล่งเรียนรู้ด้านคาร์บอนต่ำ
- 2) สนับสนุนกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) การสนับสนุนกิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาไปสู่สถาบันเกษตรกรหรือวิสาหกิจชุมชน

หมายเหตุ

- 1) การวิเคราะห์ตัวอย่างน้ำดื่ม-น้ำอุปโภค จำนวน 21 พารามิเตอร์ โดยห้องปฏิบัติการกรมอนามัย ตัวอย่างละ 3,500 บาท
- 2) ค่าตรวจสอบประเมินชุมชนโดยคณะกรรมการจาก ศูนย์วิจัยตรวจสอบประเมินและให้การรับรองมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 22,000 บาท/ชุมชน
- 3) ค่าเดินทางไปกลับ โดยเครื่องบินของผู้ตรวจสอบประเมิน 5,000 บาท/คน/ครั้ง

ปีงบประมาณ 2568 โครงการพัฒนาชุมชนโครงการหลวงสู่มาตรฐานชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืน

ผลการดำเนินงานไตรมาสที่ 1-2

1) คณะกรรมการพิจารณาและรับรองผลการตรวจประเมินชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืนในพื้นที่โครงการหลวง ได้ประชุมพิจารณาให้การรับรองผลการประเมินชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง ปี 2567 จำนวน 5 แห่ง เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2568 ดังนี้

- ระดับดีเยี่ยม 1 แห่ง คือ บ้านปางพริก ศูนย์ฯ ปังค่า
- ระดับดีมาก 2 แห่ง คือ บ้านป่าจั่ว ศูนย์ฯ แม่ทาเหนือ และบ้านแม่สาบน้อย ศูนย์ฯ แม่สาใหม่
- ระดับดี 2 แห่ง คือ บ้านแม่ชะตาน ศูนย์ฯ ห้วยน้ำริน และบ้านห้วยปอ ศูนย์ฯ ห้วยแล้ง

2) เตรียมความพร้อมชุมชนรองรับการตรวจประเมินการมาตรฐานชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืน ปี 2568

- ร่วมกับ สวพส. ศูนย์ฯ และชุมชนจัดเตรียมเอกสารประกอบการพิจารณารับรองการตรวจประเมินการพัฒนาชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืน ปี 2568 จำนวน 5 ชุมชน ได้แก่

- (1) บ้านต้นผึ้ง ศูนย์ฯ ขุนแปะ
- (2) บ้านบวกเตย ศูนย์ฯ หุ่งเรา
- (3) บ้านแม่โถหลวง ศูนย์ฯ แม่โถ
- (4) บ้านเลอตอ ศูนย์ฯ เลอตอ
- (5) บ้านห้วยโป่ง ศูนย์ฯ เลอตอ

- เก็บตัวอย่างน้ำอุปโภค - บริโภค 5 ชุมชน จำนวน 10 ตัวอย่าง

- ร่วมกับ สวพส. ตรวจประเมินหมู่บ้านสะอาดในชุมชนบ้านเลอตอ และบ้านห้วยโป่ง

3) เตรียมความพร้อมชุมชนรองรับการประเมินการพัฒนาสู่มาตรฐานชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืน ปี 2569 - 2570

- ประชุมชี้แจงแผนกิจกรรมโครงการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงสู่มาตรฐานชุมชนคาร์บอนต่ำอย่างยั่งยืนตามแนวทางโครงการหลวง จำนวน 8 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ฯ แก่น้อย หุ่งหลวง ปางอุง พระบาทห้วยต้ม แม่แพะ วัดจันทร์ ห้วยเสี้ยว และห้วยสัมป่อย เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2568

- ร่วมกับ สวพส. ชี้แจงแผนกิจกรรมการพัฒนาชุมชนรองรับการประเมินมาตรฐานการพัฒนาชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืน ปี 2569 จำนวน 4 แห่ง ได้แก่

- (1) ชุมชนบ้านห้วยอีค่าง ศูนย์ฯ หุ่งหลวง
- (2) ชุมชนบ้านแม่แพะ ศูนย์ฯ แม่แพะ
- (3) ชุมชนบ้านหนองเจ็ดหน่วย ศูนย์ฯ วัดจันทร์
- (4) ชุมชนบ้านหุ่งโป่งเหนือ ศูนย์ฯ ห้วยเสี้ยว

4) ตรวจประเมินภายในการพัฒนาชุมชนรองรับการประเมินมาตรฐานชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืน ปี 2568 จำนวน 5 ชุมชน ในพื้นที่ 4 แห่ง ได้แก่

- (1) บ้านต้นผึ้ง ศูนย์ฯ ขุนแปะ
- (2) บ้านบวกเตย ศูนย์ฯ หุ่งเรา
- (3) บ้านแม่โถหลวง ศูนย์ฯ แม่โถ
- (4) บ้านเลอตอ ศูนย์ฯ เลอตอ
- (5) บ้านห้วยโป่ง ศูนย์ฯ เลอตอ

ผลการประเมินการเตรียมพร้อมชุมชนเฉลี่ยอยู่ในช่วง ร้อยละ 60-70 คณะกรรมการตรวจประเมินภายในได้เพิ่มเติมข้อเสนอแนะการเตรียมความพร้อมแต่ละมิติ และได้นำส่งให้กับศูนย์ฯ ทั้ง 4 แห่งเพื่อปรับปรุงการพัฒนาเพื่อรับการประเมินจากคณะกรรมการภายนอกในห้วงเดือนพฤษภาคม 2568

แผนการดำเนินงานไตรมาสที่ 3-4

1) คณะกรรมการภายนอกตรวจประเมินผลการพัฒนาชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืน ปี 2568 จำนวน 5 ชุมชน ในพื้นที่ 4 แห่ง ในหัวเดือนพฤษภาคม 2568 ได้แก่

- (1) บ้านต้นผึ้ง ศูนย์ฯ ขุนแปะ
- (2) บ้านบวกเตย ศูนย์ฯ พังเรา
- (3) บ้านแม่โถหลวง ศูนย์ฯ แม่โถ
- (4) บ้านเลอตอ ศูนย์ฯ เลอตอ
- (5) บ้านห้วยโป่ง ศูนย์ฯ เลอตอ

2) ร่วมกับ สวพส. จัดพิธีมอบโล่รางวัลการพัฒนาชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืน ประจำปี 2567 ในหัวเดือนมิถุนายน 2568

3) ร่วมกับ สวพส. ตรวจประเมินภายในการพัฒนาชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืนครั้งที่ 1 เพื่อเตรียมพร้อมชุมชนรองรับการตรวจประเมินการพัฒนา จากคณะกรรมการภายนอกในปี 2569 จำนวน 4 ชุมชนในพื้นที่ 4 แห่ง ได้แก่

- (1) บ้านห้วยอีค่าง ศูนย์ฯ พังหลวง
- (2) บ้านแม่แพะ ศูนย์ฯ แม่แพะ
- (3) บ้านหนองเจ็ดหน่วย ศูนย์ฯ วัดจันทร์
- (4) บ้านทุ่งโป่งเหนือ ศูนย์ฯ ห้วยเสี้ยว

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1) **ชุมชน** เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เสริมสร้างและพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี สามารถพึ่งพาตนเอง และเกิดความยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2) **มูลนิธิโครงการหลวง** ต้นแบบชุมชนบนพื้นที่สูงคาร์บอนต่ำอย่างยั่งยืนที่ดำเนินการ (1) ลดการสร้างมลพิษลงสู่สิ่งแวดล้อม เช่น การเผาไหม้ การใช้สารเคมี การปล่อยน้ำเสีย การสะสมกองขยะ ซึ่งทำให้ก๊าซเรือนกระจกสะสมในบรรยากาศสูงจนทำให้ภูมิอากาศแปรปรวน และเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติรุนแรง (2) สนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน และ (3) ขับเคลื่อนงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ และแผนการพัฒนาของชุมชน

3) **นโยบาย** สนับสนุนมาตรการลดก๊าซเรือนกระจกและการบรรลุเป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอนและการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ของประเทศ มีความเหมาะสมสำหรับใช้ขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ และเพิ่มขีดความสามารถตามแนวทางขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ ลำดับที่ 13 ว่าด้วยเรื่องการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และเป็นเป้าหมายที่ประเทศไทยจะลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกลงเหลือร้อยละ 20-25 ของการปล่อยในกรณีปกติภายในปี 2573 ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)

4) **เศรษฐกิจ** การพัฒนามาตรฐานชุมชนคาร์บอนต่ำระดับดีเยี่ยมสู่การขยายคาร์บอนเครดิตให้ภาคเอกชน เพื่อสร้างรายได้เพิ่มสู่ชุมชนบนพื้นที่สูงมูลนิธิโครงการหลวง